

Marek Maciągowski

"Konspiracja i walka zbrojna w kieleckim w latach II wojny światowej", Stanisław Meducki, Kielce 2011 : [recenzja]

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 26, 335-338

2011

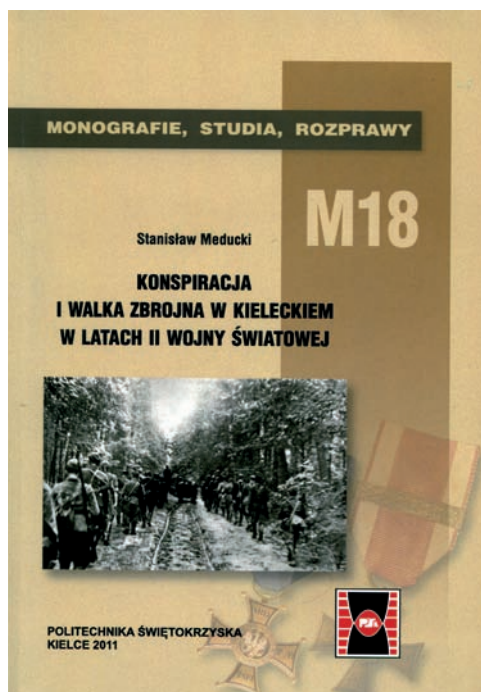
Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAREK MACIĄGOWSKI

STANISŁAW MEDUCKI
**KONSPIRACJA I WALKA ZBROJNA W KIELECKIM
W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ**

Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej
seria Monografie, *Studia Rozprawy*, nr M 18, Kielce 2011

Po upadku systemu komunistycznego i zniesieniu ograniczeń cenzury znacząco wzrosła liczba prac naukowych poświęconych wojnie i walce z okupantem w latach II wojnie światowej, zwłaszcza tym zagadnieniom, które wcześniej, z przyczyn politycznych nie mogły być naświetlone rzetelnie lub nawet nie mogły ukazać się w druku. Zaczęły się także ukazywać na dużą skalę skrywane dotąd w szufladach wspomnienia i opracowania oparte na własnych przeżyciach au-

torów bądź ich krewnych lub znajomych. Choć wydawałoby się, że liczba publikacji o tematyce wojny i okupacji oraz konspiracji i walki zbrojnej z okupantem w regionie świętokrzyskim jest znaczna, brak jest jednak dotychczas pełnej syntezy tego zagadnienia. Poszczególne opracowania, nieraz niezwykle cenne, dotyczą zazwyczaj jednego aspektu wojennej rzeczywistości, pozwalają zapoznać się z fragmentem działań kreślonej siły politycznej bądź ugrupowania, czy oddziału partyzanckiego, omawiają wycinek wojennej rzeczywistości, nie dają całościowego obrazu sytuacji w regionie świętokrzyskim w latach II wojny światowej.

Trudnego zadania przedstawienia syntezy dziejów polskiej konspiracji i walki zbrojnej w regionie podjął się Stanisław Meducki, profesor Politechniki Świętokrzyskiej, autor wielu prac traktujących o województwie kieleckim w latach II wojny światowej. Dotyczyły one przede wszystkim problemów gospodarczych, życia codziennego i kwestii społecznych (*Wieś kielecka w czasie okupacji niemieckiej 1939-1945*; *Kielce w latach okupacji niemieckiej 1939-1945* (współautorstwo) czy *Przemysł i klasa robotnicza w dystrykcie radomskim w okresie okupacji*). Tym razem autor swoje poprzednie badania uzupełnił o zagadnienia związane z konspiracją i walką zbrojną społeczeństwa z najeźdźcą hitlerowskim. Przedstawił m.in. proces powstawania organizacji konspiracyjnych w regionie, zagadnienie odradzania się ugrupowań politycznych i zakładania organizacji zbrojnych, budowania polskiej armii podziemnej i tworzenia oddziałów partyzanckich.

Praca jest bogato udokumentowana. Autor sięgnął do źródeł archiwalnych znajdujących się m.in. w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, archiwów państwowych w Kielcach, Radomiu, Lublinie, a także National Archives USA w Waszyngtonie; wykorzystał źródła drukowane, w tym zwłaszcza opracowane dokumenty dotyczące Armii Krajowej, akcji „Burza” w Okręgu Radomsko-Kieleckim, Narodowych Sił Zbrojnych a także dokumenty władz okupacyjnych. Niewątpliwie ogromnego nakładu pracy wymagała weryfikacja z dokumentami danych zawartych we wspomnieniach i opracowaniach, zwłaszcza tych wydawanych wiele lat po wojnie, pisanych po latach nie przez osoby pełniące funkcje dowódcze, lecz przez szeregowych żołnierzy, mających inną perspektywę spojrzenia. Autor musiał także zachować szczególną ostrożność pamiętając o tym, że po latach pamięć opisujących wydarzenia bywa zawodna, a w dodatku w relacjach często znajdują się także tzw. fakty zasłyszane. Także wcześniej wydane opracowania musiały być konfrontowane z dokumentami, zwłaszcza, że w okresie Polski Ludowej miała miejsce nadinterpretacja bądź nawet przeinaczanie faktów, zwłaszcza gdy chodziło o podkreślanie zasług i dokonania Gwardii i Armii Ludowej, przy jednoczesnym pomniejszaniu roli Armii Krajowej czy Batalionów Chłopskich i pomijaniu, bądź przedstawianiu w świetle tylko negatywnym ugrupowań prawicowych. Z kolei wydawnictwa emigracyjne gloryfikowały dokonania rządu na uchodźstwie i działania dowództwa Polskich Sił Zbrojnych. Z wszystkimi tymi trudnościami Stanisław Meducki musiał poradzić sobie podejmując próbę stworzenia syntezy działań konspiracyjnych i walki zbrojnej w kieleckim w latach II wojny światowej.

Pierwszy, wstępny, rozdział swojej monografii autor poświęca charakterystyce regionu kieleckiego w przededniu agresji niemieckiej. Oprócz danych odnoszących się do przemysłu, rolnictwa, rzemiosła i handlu nakreślona została tu także panorama działających w regionie stronnictw politycznych. Zarysowane także zostało stanowisko społeczeństwa regionu wobec widma wojny.

W rozdziale drugim przedstawione zostały działania w wojnie obronnej. Choć walki toczyły się na terenie dawnego województwa kieleckiego stosunkowo krótko i nie było tu wielkich bitew, walki były uporczywe i krwawe. Czytelnik znajdzie tutaj nie tylko dane statystyczne dotyczące wojsk obu stron wojny oraz charakterystykę walk, ale także syntetyczny opis dokonywanych przez żołnierzy niemieckich mordów i zniszczeń.

Rozdział trzeci poświęcony został omówieniu obszaru i ludności dystryktu radomskiego – nowej jednostki administracyjnej utworzonej przez Niemców, która nie odbiegała obszarem i liczbą ludności od przedwojennego województwa kieleckiego, ale zmienioną obszarowo po odłączeniu powiatów zawierciańskiego i będzińskiego, a także części olkuskiego i częstochowskiego, które zostały wcielone do Rzeszy Niemieckiej oraz powiatów miechowskiego i części pińczowskiego, które znalazły się w dystrykcie radomskim. Równocześnie znalazły się tutaj ziemie wschodniej części województwa łódzkiego. W rozdziale tym autor omawia także formy eksploatacji ludności podbitej Polski, w tym deportacje do Rzeszy przymusowej siły roboczej, wysiedlenia z miejscowości zajętych na potrzeby wojska, które dotknęły około 25-230 tysięcy mieszkańców oraz egzekucje i pacyfikacje ludności polskiej. Autor podkreśla, że represje wobec ludności polskiej przybrały rozmiar masowego mordu. Tylko w 1943 roku Niemcy przeprowadzili około 600 akcji policyjnych, w których zabito około cztery tysiące osób. Część rozdziału poświęcona została dramatycznym losom ludności żydowskiej.

W rozdziale czwartym autor przedstawia administrację okupacyjną dystryktu radomskiego. Czytelnik ma możliwość poznać strukturę i sposób administrowania dystryktem radomskim a także personalia administracji przemysłowej, rolnej, administracji bardzo ważnej na podbitych ziemiach polskich rynku pracy, a także sądownictwa i policji.

Rozdział piąty poświęcony został konspiracji. Autor przedstawia powstanie oraz działalność organizacji konspiracyjnych, powstających najpierw spontanicznie w wielu środowiskach, a potem ogólnopolskich. Panorama organizacji konspiracyjnych jest na terenach dawnego województwa kieleckiego wyjątkowo szeroka. Autor zadał sobie trud omówienia również konspiracji ugrupowań politycznych, w tym także narodowych, przy czym nie poprzestaje ogólnikach, ale także przedstawia z imienia i nazwiska i przywódców organizacji oraz miejsca i najważniejsze aspekty ich działania.

Kieleccyzna była w latach II wojny światowej terenem, gdzie na największą skalę rozwinęła się zbrojna działalność oddziałów partyzanckich. Niektóre z nich, podobnie jak i ich dowódcy, zapisały się trwale na kartach historii i literatury, o innych wiadomo o wiele mniej. W rozdziale szóstym swojej monografii Meducki nakreślił szeroką panoramę działalności partyzanckiej oddziałów Armii Krajowej, ale także Armii i Gwardii Ludowej, Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich. Na uwagę zasługują informacje odnoszące się do zdobywania uzbrojenia oraz początków partyzantki. Autor nie pomija także trudnych kwestii współpracy a czasem wrogości i konfliktów między oddziałami, zawłaszcza spod znaku NSZ oraz GL i AL.

Rozdział siódmy pracy poświęcony został akcji „Burza” na Kielecczyźnie. Choć Korpus Armii Krajowej „Jodła” nie zdołał wypełnić najważniejszego zadania: udzielić pomocy walczącej Warszawie, akcja stała się manifestacją siły i możliwości podziemnej armii. Pod bronią znalazło się około 5100 ludzi, wprawdzie słabo uzbrojonych i z nikłymi zapasami amunicji, jednak gotowych do wal-

ki z wrogiem. I mimo braku dostaw zaopatrzenia i broni żołnierze podjęli walkę wiążąc znaczące jednostki frontowe i siły policyjne. Przebieg akcji „Burza” na Kielecczyźnie unaoczniał olbrzymie zaangażowanie społeczeństwa w działalność konspiracyjną i gotowość do poświęceń dla ojczyzny,

W ostatnim ósmym rozdziale pracy autor omawia ostatnie miesiące okupacji i przejście frontu przez Kielecczyznę. Dla mieszkańców był to bardzo ciężki okres nasilonych represji niemieckich, a zaraz po przejściu frontu – represji ze strony NKWD.

Tak szeroki wachlarz poruszonych w monografii problemów pozwolił Stanisławowi Meduckiemu na stworzenie monografii będącej syntetycznym omówieniem zagadnienia konspiracji i walki zbrojnej z okupantem w regionie świętokrzyskim. Wprawdzie autor zauważa, że na pełną syntezę okupacyjnych dziejów Kielecczyzny trzeba jeszcze poczekać, jego całościowe spojrzenie na problem niewątpliwie pozwala na poznanie i lepsze zrozumienie bardzo złożonej okupacyjnej rzeczywistości regionu kieleckiego. Wśród poruszonych w książce zagadnień są także te rzadko dotychczas opisywane, jak choćby trudne i bolesne kwestie walk bratobójczych między oddziałami czy też stosunek społeczeństwa polskiego do ludności żydowskiej.

Książka stanowi prawdziwie bogate źródło wiedzy o okupacyjnych dziejach regionu. Cenne w tej pracy jest przypomnienie nazwisk cichych bohaterów tamtego czasu. Jak zauważa autor, wielu czytelników spotka pewnie w książce nazwiska członków swoich rodzin lub znajomych. Także z tego powodu monografia Stanisława Meduckiego zasługuje na uważne przeczytanie.

Marek Maciągowski